Горенко М.В.
викладач кафедри психології
УДПУ імені Павла Тичини

ВИКОРИСТАННЯ РОЛЬОВИХ ІГОР ДЛЯ РОЗВИТКУ КОМУНІКАТИВНОСТІ СТУДЕНТІВ

Сучасний рівень розвитку суспільства ставить вимоги до підготовки кваліфікованих спеціалістів. Важливе місце посідає розвиток комунікативних навичок та комунікативної культури майбутніх спеціалістів. Одним з найбільш ефективних засобів розвитку та формування у студентів комунікативних умінь, необхідних у професійному та міжособистісному спілкуванні є рольова гра. Суть рольової гри, як засобу навчання спілкуванню, полягає в тому, що завдання вирішується учасниками під час розігрування певної ситуації, в якій вони виконують роль окремих дійових осіб.

Вивченню комунікативних здібностей присвячено роботи вітчизняних та зарубіжних дослідників. Значення рольових ігор у навчальному процесі вивчали такі дослідники, як А. А. Рояк, В. С. Мухіна, Л. А. Лівщиць, Л. В. Вишнякова, Л. С. Виготський, Н. Д. Бабич, Н. І. Тоцька, О. М. Гостюхін, Т. А. Рєпіна, Т. В. Антонова; про роль комунікативних здібностей у професійній діяльності фахівців говорять: В. М. Галузинський, Л. М. Калашникова, Л. М. Мітіна, Є. І. Пасов.

Ефективність комунікативно спрямованих ігор взаємодії забезпечується тим, що в умовах ситуації спілкування і за певних обставин взаємодії від учнів вимагається розв’язання конкретного завдання, яке набуває для них особистісного смислу. Гра як активний метод навчання охоплює практично всіх студентів у групі, стимулюючи їх до спілкування, до нормативного відтворення того комунікативного матеріалу, що пропонується опрацьовувати під час роботи з різними блоками заняття [1].

Під час проведення ігор студент повинен уміти поставити себе в ситуацію, яка може виникнути в реальному житті; студент має адаптуватися до своєї ролі в запропонованій ситуації (в одному випадку він може грати самого себе, в іншому – взяти на себе уявну роль); учасникам рольових ігор необхідно поводити себе так, ніби все це відбувається в реальному житті, їх поведінка повинна відповідати їх ролі.

Рольові комунікативні ігри зосереджують увагу учасників на вербальному змісті, разом з тим забезпечуючи тренування і розвиток комунікативних вмінь та навичок. Бажання студентів спілкуватися реалізується шляхом створення педагогом певних комунікативних ситуацій, які передбачають вступ у контакт, підтримання бесіди, реакцію на співбесідника, висловлення своєї думки, завершення бесіди тощо - на фоні однієї, домінуючої теми розмови [2].

Рольові ігри мають високий ступінь наочності і дають змогу створити і відтворити діалог у реальній ситуації взаємодії, розвивати культуру діалогічного мовлення. Така гра в методичному плані являє собою навчальне завдання, яке містить такі часткові завдання: вербальне (діалогове мовлення), комунікативне (обмін інформацією у процесі спілкування) і діяльнісне (операційне, невербальне), розв’язання яких дає змогу досягти конкретного результату (отримання необхідної інформації вирішення проблеми, створення спільного плану дій тощо) [3, 152-153].

Дослідники, а саме Є.М. Діанова та Л.Т. Костина, пропонують структуру рольової гри - початковий етап, власне гра, завершальний етап. Початковий та завершальний етап має включати аудиторну та самостійну роботу. При організації та проведенні рольової гри зі студентами, які мають високий рівень знань, варто починати з самостійної роботи. Зі студентами, які мають низький та середній рівень знань, краще почати з аудиторної роботи, для того, щоб спрямувати учасників та визначити напрямок роботи [4].

Підсилення мотивації та інтересу до майбутньої професійної діяльності шляхом використання ігор є однією з педагогічних умов формування комунікативної компетенції. Для того, щоб використання таких ігор було найбільш ефективним, потрібно дотримуватись певної послідовності у проведенні різних видів ігор на всіх етапах навчання. З цією метою на варто використовувати на початковому етапі – рольові ігри, пізніше – ділові.

У процесі розвитку комунікативності необхідно дотримуватися принципу поступового ускладнення завдань: спочатку студенти повинні діяти за зразком, потім взаємодіяти аналогічно зразку, далі діяти самостійно і творчо. Відповідно теорії соціального научіння А.Бандури, розвиток комунікативності має включати такі етапи, як моделювання (демонстрація взірця), рольова гра, зворотний зв'язок у формі оцінювання тренером результативності освоєння певного вміння і перенесення вміння в умови реального життя. Тобто, рольова гра є перехідною ланкою від навчання до реального життя.

Формування компетентної особистості тісно пов'язане з концепцією розвитку особистості. На думку А.В. Петровського та М.Г. Ярошевського, існує два підходи у концепції розвитку особистості: психологічний та педагогічний. Відповідно до психологічного підходу, при роботі зі студентами необхідно враховувати їх емоції, потреби, мотиви, інтереси, здібності, навички.

Ставлення до майбутньої професії є однією із психологічних умов формування професійних інтересів у майбутніх фахівців, практика показує, що саме під час рольової гри, в якій розігруються ситуації майбутньої професійної діяльності, у студентів виникає стійкий інтерес до професії, усуваються психологічні перепони до виконання різного роду завдань, підвищується самостійність.

Ігрові методи розвитку комунікативності мають певні особливості: Таким методам властиві: активізація мислення студентів протягом усього заняття; обов'язкова взаємодія між студентами, викладачем чи інформацією

на екрані для вироблення обґрунтовано колективного та обґрунтованого рішення та досягнення поставленої мети; наближення процесу навчання до реальних умов; елементи контролю (непідготовленість хоча б одного студента призводить до зниження ефективності цього заняття для всієї групи; колективна відповідальність підсилює цей контроль) [5].

Отже, використання рольової гри для розвитку комунікативності студентів має ряд переваг, а саме: встановлення дружньої атмосфери між учасниками навчального процесу, впевненість студентів у своїх силах, розвиток вміння вирішувати проблемні ситуації, підвищення мотивації, розвиток творчого мислення, розвиток вміння стримувати або виражати емоції, застосування попередньо набутого досвіду на практиці. Рольові ігри найбільш наближені до реальних ситуацій спілкування, вони дозволяють студентам враховувати міжособистісні стосунки, підкреслити точку зору персонажа, роль якого виконує студент, шукати шляхи впливу на співрозмовника з урахуванням його соціально-рольової поведінки.

Список використаних джерел

1. Щербань, П. М. Активні методи підготовки майбутніх учителів / П. М. Щербань. – К. : Знання, 1988. – 48 с

2. Гольдштейн, А., Хомик, В. Тренінг умінь спілкування: як допомогти проблемним підліткам / Пер. з англ. В.Хомика. – К.: Либідь, 2003. – 520 с.

3. Деркач, А.А., Щербак, С.Ф. Педагогическая эвристика: Искусство овладения иностранным языком. – М.: Педагогика, 1991. – 224 с

4. Дианова, Е.М., Костина, Л.Т. Ролевая игра в обучении иностранному языку/ Дианова Е.М., Костина Л.Т.//Иностранныые языки в школе. – 1988. – №3. – С. 90-92

5. Корніяка, О. М. Комунікативна гра як засіб становлення і розвитку культури спілкування підлітка / О. М. Корніяка // Практична психологія та соціальна робота. – 2004. - №2. – С. 77-80.